

Koordineret optælling af Hjejler *Pluvialis apricaria* i Danmark i oktober 2003

LARS MALTHA RASMUSSEN

(With a summary in English: A coordinated survey of Eurasian Golden Plovers *Pluvialis apricaria* in Denmark, October 2003)

Indledning

Hjejler fra Skandinavien, Finland og det nordlige Rusland raster i stort tal i Danmark i træktiderne. Hjejlen er på EF-Fuglebeskyttelsesdirektivets Bilag I, og kendskabet til arten har derfor særlig relevans for naturbeskyttelse og -forvaltning i EU. Den eksisterende overvågning af trækkende vandfugle, der sker på et udvalg af vigtige vandfuglelokaliteter, giver imidlertid en utilstrækkelig dækning af arten, der i stort tal også forekommer på andre lokaliteter, ikke mindst i agerlandet. En god dækning af Hjejlerne kræver derfor en målrettet indsats.

I dagene omkring 30. oktober 1993 blev der ved en landsdækkende optælling af Hjejler i Danmark fundet godt 218000, og ud fra antallet af udækkede lokaliteter skønnedes det, at der i alt var omkring 240000 (Rasmussen 1994). Resultatet var overraskende, idet antallet lå 90000 over et tilsvarende estimat fra 1970'erne (Meltofte 1993). For at få en aktuel status over Hjejlers efterårsforekomst i Danmark var det derfor oplagt at gentage optællingen i 2003, ti år efter den forrige.

Der er identificeret fire biogeografisk adskilte ynglebestande af Hjejle (Byrkjedal & Thompson 1998):

Nordlig Hjejle *P. a. altifrons* på Island og Færøerne

Nordlig Hjejle *P. a. altifrons* i Skandinavien og Finland

Nordlig Hjejle *P. a. altifrons* i det nordlige Rusland

Sydlig Hjejle *P. a. apricaria* i Storbritannien, Irland, Tyskland, Danmark, det sydlige Norge og Sverige samt de baltiske lande.

Langt den overvejende del af de Hjejler, der trækker gennem Danmark, er ynglefugle fra Skandinavien, Finland og Nordrusland. Dertil kommer formentlig fugle fra de forholdsvis små bestande af Sydlig Hjejle omkring Østersøen (Meltofte 1993). Formentlig raster hovedparten af Nordeuropas ynglebestand i landene omkring Østersøen og i Vadehavet (Meltofte 1993, Jukema et al. 2001,

Delany & Scott 2002). Da trækkets forløb varierer fra år til år, var det oplagt at forsøge at få koordineret en optælling i så stor en del af dette område som muligt, og i regi af International Wader Study Group og med denne artikels forfatter som koordinator lykkedes det midt i oktober 2003. Foruden Danmark dækkede optællingen også Sverige, Polen, Tyskland, Holland og De Britiske Øer; den

resulterede i mere end én million Hjejler og viste samtidig, at Danmark i oktober udgør det vigtigste rasteområde for Hjejler i Nordeuropa (Rasmussen 2005).

I denne artikel redegøres nærmere for tællingen i Danmark og de øvrige lande omkring Østersøen og Vadehavet, som berøres af de samme bestande.

Tællingen i Danmark gennemførtes med støtte fra Dansk Ornitologisk Forenings Videnskabelige Udvalg til dækning af tællernes kørsel. Hans Meltofte og Ole Thorup takkes for kommentarer til manuskriptet, og Timme Nygaard for udarbejdelse af udbredelseskort. Carsten Krogh Pedersen takkes for at koordinere optællingerne omkring store dele af Limfjorden. Mere end 100 aktive feltornitologer bidrog direkte med optællinger, og yderligere oplysninger er indkommet via DOF-basen. Følgende personer, grupper og institutioner takkes for deltagelse i optællingen: O. Amstrup, T. Andersen, B. Andersen, P. Andersen-Harild, P.B. Baden, K. Bakken, B. Bardtrum, P. Berg, K. Biledgaard, M.B. Bladt, M.B. Grell, K.B. Christensen, U. Burmann, S. Bøgelund, H. Böhmer, H.G. Baark, J.S. Christensen, K.E. Christensen, R. Christensen, T.S. Christensen, J. Clemmensen, F. Damskov, J. Durinck, C. Elbek, E. Enevoldsen, M. Erlandsen, F. Falk, E. Flensted-Jensen, S. Flex, A.W. Fries, J. Friis, J.W. Graugaard, O. Gylling-Jørgensen, O.Z. Göller, Kjeld Hansen, Kristoffer Hansen, L.L. Hansen, Å.G. Hansen, J.H. Kirk, E. Hjöllund, M. Holm, V.H. Jensen, F. Jensen, M.S. Jensen, O. Jensen, O.L. Jensen, S.E. Jensen, U. Jensen, K.D. Johansen, M.S. Johansen, L.P. Johansson, M.F. Jørgensen, M. Jørgensen, P. Jørgensen, J.P. Kjeldsen, C. Klavsen, S. Krag, T.S. Kaae, P. Lange, A.B. Larsen, M.S. Larsen, O. Lilleør, S.A. Linderstrøm, I. Madsen, J.J. Madsen, G. Majlandt, D.L. Martinek, A.M. Sørensen, H. Meltofte, S.E. Mikkelsen, J. Mortensen, L.H. Mortensen, M.M. Jensen, L. Munk, U.E. Møller, P.E. Niebuhr, F. Nielsen, H.H. Nielsen, I. Nielsen, T. Nygaard, P.N. Nielsen, T. Nielsen, U.B. Nielsen, L. Novrup, C. Nøhr, A.B. Olesen, C.K. Pedersen, J. Pedersen, J.J. Pedersen, S.F. Pedersen, H.R. Petersen, S.O. Petersen, S. Petersen, S.P. Pinnerup, M.K. Poulsen, G. Rasmussen, N. Rattenborg, R. Røjgaard, D. Samplonius, R. Samsø, P.B. Schiermacher-Hansen, A. Schmidt, H. Stenholt, J. Sterup, T. Stigfeldt, B.B. Sørensen, C.S. Sørensen, H.R. Sørensen, M. Thelander, T. Thiesen, E. Thomasen, H.M. Thomsen, S.U. Thomsen, O. Thorup, S. Vikstrøm, A.K. Villesen, M. Wedel-Heinen, H. Weidling, J. Windeløv og M. Aamann samt Galkærgruppen, Skjerngruppen, Tippeternes Feltstation, Vejlernes Feltstation, Danmarks Miljøundersøgelser og Skov- og Naturstyrelsen.

Materiale og metode

Tællingen gennemførtes i dagene omkring 11. oktober 2003. Optællinger omkring denne dato, mere præcist 8.-14. oktober, blev umiddelbart accepteret, og over 95% af de optalte fugle blev registreret

Tabel 1. Fordelingen af Hjejler på amter og landsdele ved optællingerne i 1993 og 2003.

Distribution of Golden Plovers on counties and regions of Denmark during the counts in October 1993 and 2003.

Amt/landsdel <i>County</i>	1993	2003
Nordjylland	26111	44736
Viborg	37696	66848
Ringkøbing	20116	48922
Århus	20637	34491
Vejle	1232	7995
Ribe	15873	34124
Sønderjylland	42474	53753
Fyn	9518	24463
Vest/Nordsjælland	15680	13764
Storstrøm	28329	16006
Bornholm	500	1261
Total	218166	346363

her. For at kompensere for udækkede lokaliteter under de 7 tælledage er medtaget enkelte optællinger fra lokaliteter, der kun blev optalt på andre tidspunkter.

En fuldstændig dækning af de potentielle lokaliteter blev søgt opnået ved at kontakte en lang række tællere over hele landet. Kontakten gik i mange tilfælde gennem formanden for den lokale afdeling af DOF. Tællerne var generelt meget erfarne og lokalkendte, og en stor del af dem medvirkede også ved optællingen i 1993; enkelte endda ved optællingerne i 1970'erne. DOF-basen var en stor hjælp til at identificere potentielle lokaliteter og tællere. Alle tællere, der blev kontaktet, fik tilsendt en vejledning til registrering af Hjejler samt om indtastning i DOF-basen. Tællere uden adgang til selv at indtaste tallene indsendte data på skemaer. Derudover blev optællingen annonceret via DOFs regionale hjemmesider. Ud over de koordinerede optællinger suppleredes resultatet med data fra DOF-basen. Efterfølgende er de samlede data gennemgået og rensset for sandsynlige dobbeltregistreringer.

Resultater

Der blev talt i alt 346363 Hjejler (Tabel 1). Alle rastelokaliteter med betydelige forekomster lå i kystlandskaber (Fig. 1). I forhold til optællingerne i 1970'erne (Meltofte 1993) og i oktober 1993 (Rasmussen 1994) var antallet af Hjejler i 2003 hhv. 117% og 59% større. Fordelingen af Hjejlerne på de enkelte landsdele lignede fordelingen i 1993 (Tabel 1), men der var forholdsvis flere Hjejler i

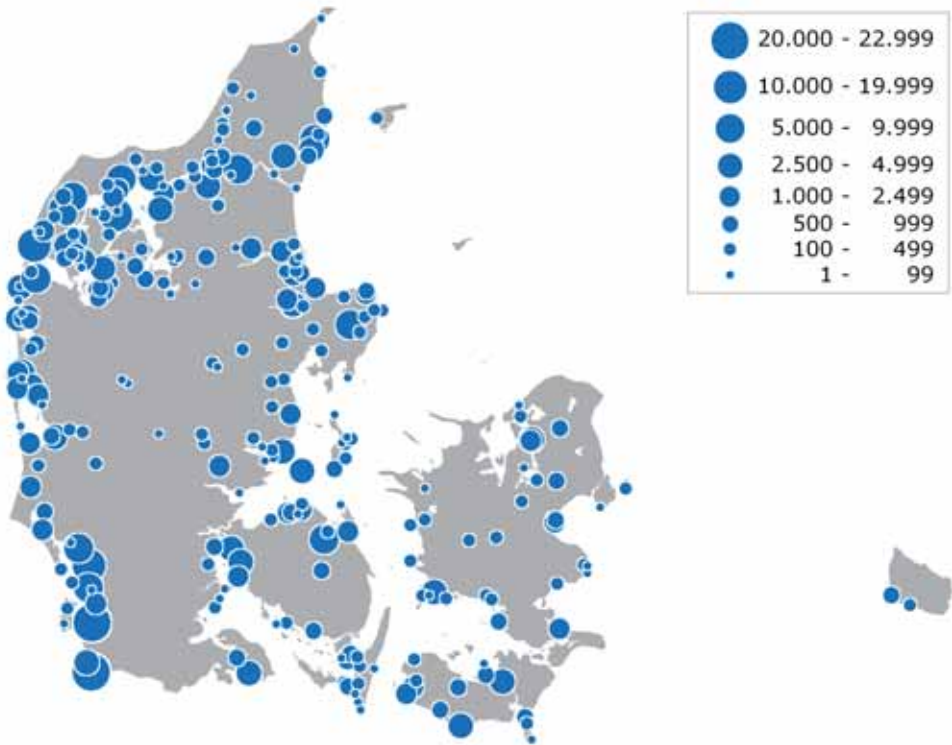

Fig. 1. Fordelingen af Hjejler i Danmark ved optællingen i oktober 2003.
Distribution of Golden Plovers counted in Denmark in October 2003.

Vestjylland. Ved Vadehavet og Limfjorden lå tallene hhv. 44% og 48% over 1993-tallene (Tabel 2), og på Fyn blev der talt 157% flere Hjejler. På Vestfyn blev der således optalt betydelige antal Hjejler på flere lokaliteter, hvor der ingen blev talt i 1993, og i 1970'erne rastede der næppe over 1500 Hjejler på Fyn på samme tid. Antallet af Hjejler talt på øerne øst for Storebælt faldt lidt i forhold

til 1993, hvilket nok bl.a. skyldes, at Rågå i Smålandsfarvandet ikke blev optalt i 2003 – her taltes 15000 Hjejler i 1993.

Diskussion

Der er erfaring for, at Hjejlerne optræder mere koncentreret på lokaliteter, når de dagraster ved fuldmåne (Meltofte 1993, pers. obs.). Optællingen

Tabel 2. Fordelingen af Hjejler på hovedregioner ved optællingerne i 1993 og 2003 og den procentvise stigning i tallene. Vadehavet udgøres af områder inden for EF-fuglebeskyttelsesområderne i Vadehavet. Limfjorden udgøres af områder i Ringkøbing, Viborg og Nordjyllands amter, der ligger inden for en radius af ca 20 km fra Limfjorden. Østjylland udgør de øvrige lokaliteter beliggende i Nordjyllands, Århus, Vejle og Sønderjyllands Amter.
Distribution of Golden Plovers on main regions of Denmark during the counts in 1993 and 2003 and the per cent increase between them.

Region Region	1993	2003	Pct
Vadehavet Wadden Sea	56313	80951	44
Limfjorden Limfjord area	69960	103204	48
Østjylland East Jutland	37866	106714	182
Øerne Islands east of Jutland	54027	55494	3
Total	218166	346363	59

blev derfor planlagt til at ske ved fuldmåne, som indtraf den 10. oktober. Dette er ca 19 dage tidligere end den tilsvarende optælling i 1993, men optælling omkring fuldmåne blev anset for at være mere afgørende for et godt resultat end at tællingen blev gennemført på samme dato som i 1993, idet antallet af Hjejler i vid udstrækning undervurderes omkring nymåne, når fuglene optræder spredt i småflokke over store arealer.

Før tællingen havde der været en længerevarende tørkeperiode i august og september. Omkring 1. oktober var der enkelte dage med let nattefrost. I dagene inden tælleweekenden 11-12. oktober var vejret præget af en lavtryksperiode med nedbør, mens vejret i tælleweekenden bød på ideelle optællingsbetingelser med stabilt og solrigt højtryksvejr – klart og letskyet, med svag til jævn vind fra vestlige retninger.

Der blev optalt på næsten alle kendte lokaliteter, hvor der regelmæssigt raster mere end 1000 Hjejler. Dækningen af kystlokaliteterne, hvor alle de vigtigste rasteforekomster findes, var næsten optimal. Der blev desuden optalt Hjejler på flere små indlandslokaliteter, end det var tilfældet i 1993. Samlet vurderes dækningen i 2003 at være sammenlignelig med dækningen i 1993. Da antallet af Hjejler var betydeligt større i 2003, anses det for sandsynligt, at der også blev overset flere rastende Hjejler end i 1993, især på lokaliteter i indlandet, men at dækningsgraden var den samme, med ca 90% af Hjejlerne optalt i begge år.

På den baggrund vurderes det, at der opholdt sig omkring 380000 Hjejler i Danmark ved optællingen i 2003. En tidligere angivelse på 390000 Hjejler (Hötcker 2004) var baseret på en foreløbig analyse, hvor der ikke var taget højde for sandsynlige gengangere.

Sammenligning med optællingen i 1993

Der blev optalt næsten 60% flere rastende Hjejler i Danmark i oktober 2003 end i oktober 1993. Spørgsmålet er, om det højere antal kan forklares med, at det tidligere optællingsstidspunkt i 2003 var bedre afpasset i forhold til Hjejlers efterårstræk gennem Danmark. Efterårstrækket af Hjejler er karakteriseret ved, at der sker en gradvis opbygning af det rastende antal gennem efteråret (Meltofte 1993). Allerede fra august ankommer adulte Hjejler i stort tal til en lang række danske rasteplasser for at gennemføre deres fædning, og i anden halvdel af august begynder ungfuglene at ankomme. I det meste af Danmark kulminerer antallet af efterårstrækkende Hjejler i løbet af oktober, senest i den vestlige del af landet og især i Vade-

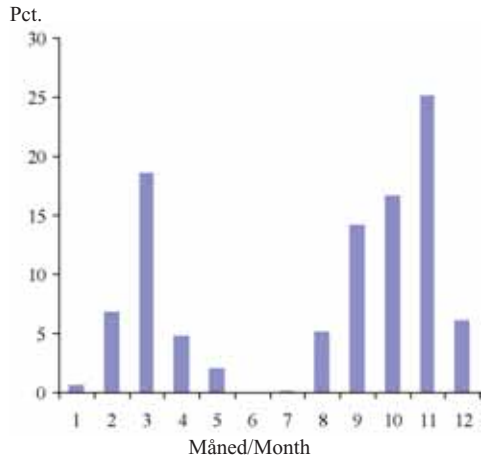

Fig. 2. Fænologi for Hjejler i Tøndermarsken i perioden 1994-2000 ($n = 904629$). Søjlerne angiver forekomsten pr måned som en procentdel af hele årets forekomst. Antallet toppe i første halvdel af november, 2-4 uger senere end i den østlige del af Danmark (data fra Rasmussen 1999).

Phenology of Golden Plover in Tøndermarsken, southwestern Denmark, in 1994-2000 ($n = 904629$). The columns show monthly numbers as percentages of the total number over the year. Numbers in Tøndermarsken peak during the first half of November, 2-4 weeks later than numbers in eastern Denmark (data from Rasmussen 1999).

havet (Fig. 2), hvor kulminationen ligger i første halvdel af november (Meltofte 1993, Jukema et al. 2001, Koffijberg et al. 2003). Tiltrækket til de danske rasteplasser ophører, når nattefrosten sætter ind i Skandinavien og de baltiske lande sidst i oktober og først i november (Meltofte 1993, Byrkjedal & Thompson 1998). Borttrækket fra Danmark sker tilsvarende, når nattefrost begynder at blive udbredt, ofte i løbet af oktober. Da udbredt nattefrost ikke forekom op til optællingen i 2003, er det sandsynligt, at antallet i den østlige del af Danmark netop toppede omkring tælleweekenden. Denne formodning støttes af observationer fra et undersøgelsesområde i Skåne, hvor antallet af Hjejler faldt fra 23000 den 10. oktober til 16000 den 13. oktober efter en koldfrontspassage (M. Green in litt.).

Med efterårstrækkets senere kulmination i den vestlige del af Danmark ville man forvente at registrere forholdsvis flere Hjejler i den østlige del af landet ved en tidligere optælling. I forhold til optællingen i 1993 var der imidlertid forholdsvis flere Hjejler i Vestjylland og Østjylland samt på Fyn, og

Tabel 3. Antal Hjejler ved optællingen i oktober 2003 i danske EF-fuglebeskyttelsesområder, hvor rastende Hjejler udgør en del af udpegningsgrundlaget (Skov- og Naturstyrelsen 2006). Udpegningskriteriet var 8000 fugle. *Number of Golden Plovers at the count in October 2003 in Danish SPAs for which staging Golden Plovers formed part of the reason for its designation. The criterion was 8000 staging birds.*

Nr	Lokalitet Site	Antal Number
1	Ulvedybet, Nibe Bredning	13361
2	Ålborg Bugt nordlige del	12034
13	Østlige Vejler	747
15	Randers Fjord Mariager Fjord, Ålborg Bugt sydlige del	19060
20	Vestlige Vejler, Arup Holm, Hovsør Røn	8301
24	Hjarbæk Fjord, Simested Fjord	490
25	Mågerodde, Karby Odde	7730
26	Dråby Vig	11040
27	Glomstrup Vig, Agerø, Munkholm Odde, Katholm Odde, Lindholm, Rotholme	4448
36	Horsens Fjord, Endelave	9020
51	Ribe Holme, enge ved Kongeåens udløb	26389
57	Vadehavet	4442
60	Vidåen, Tøndermarsken, Saltvandssøen	26077

færre på øerne øst for Storebælt. Dette kunne tyde på, at årsagen til, at der blev talt flere Hjejler i 2003 end i 1993, var en anden end det tidligere tælletpunkt. Da dækningsgraden desuden formodes at have været nogenlunde ens i 1993 og 2003, ser det ud til, at antallet af efterårshjejler faktisk er vokset, så der nu raster mere end dobbelt så mange Hjejler som i 1970'erne. Årsagen er sandsynligvis en langvarig effekt af den totale jagtfredning af Hjejlerne i Danmark, der indførtes fra jagtsæsonen 1983. Desuden er der oprettet 50 nye og udvidede vildtreservater i EF-fuglebeskyttelsesområderne i løbet af 1990'erne, og selv om DMUs undersøgelser ikke har kunnet dokumentere en direkte effekt i reservaterne (Clausen et al. 2004), har undersøgelser i forsøgsreservatet på Nyord tidligere dokumenteret et markant øget antal Hjejler (Madsen et al. 1995). Jagtfredningen har samlet over de sidste 20 år navnlig betydet færre jagtlige forstyrrelser, hvilket har øget fuglenes rastemuligheder både inden for og uden for reservaterne.

Hjejler i internationale beskyttelsesområder

Efter en revision af udpegningsgrundlaget for EF-fuglebeskyttelsesområderne i Danmark i 2005 (Skov- og Naturstyrelsen 2006) udgør rastende Hjejler en del af udpegningsgrundlaget for 13 områder (Tabel 3). I otte områder blev der ved 2003-optællingen registreret flere end de 8000 Hjejler, som er det internationale kriterium (Delany & Scott 2002). Der blev også registreret mere end 8000 Hjejler i fire andre EF-fuglebeskyttelsesområder, hvor Hjejle ikke er en del af udpegningsgrundlaget (Tabel 4). Som et eksempel bør Ballum Enge fremhæves. Her blev der optalt 30000 Hjejler, hvilket var den største enkeltforekomst ved tællingen i 2003.

Resultatet viser, at der kan være grund til at revidere udpegningsgrundlaget for flere EF-fuglebeskyttelsesområder. At dokumentere en regelmæssig forekomst af international betydning vil dog kræve flere optællinger på de pågældende lokaliteter om efteråret. I DOFs Caretakerprojekt

Tabel 4. Danske EF-fuglebeskyttelsesområder, hvor rastende Hjejler ikke er en del af udpegningsgrundlaget, men som opfyldte udpegningskriteriet med mere end 8000 Hjejler ved optællingen i oktober 2003. *Danish SPAs, for which staging Golden Plovers did not form part of the reason for its designation, but for which the designation criterion of 8000 staging birds was fulfilled at the October 2003 count.*

Nr	Lokalitet Site	Antal Number
23	Agger Tange	12300
39	Harboøre Tange	8102
41	Stadil Veststadil Fjord	12338
67	Ballum Enge, Husum Enge, Kamper Strandenge	30628

indgår regelmæssige optællinger på hovedparten af disse lokaliteter, så dette projekt vil formentlig kunne levere de nødvendige data.

I forbindelse med forvaltningen af bl.a. EF-fuglebeskyttelsesområderne er der fastsat kriterier for gunstig bevaringsstatus for arter på Bilag I. Kriteriet for Hjejle er, at "forårsbestanden" (omkring 1. maj) skal udgøre mindst 50000 fugle (Søgaard et al. 2003). Uden nærmere begrundelse tages udgangspunkt i antallet af forårsrastende Hjejler i Danmark i perioden 1974-1978 (Meltofte 1981). Da det ikke vides, hvordan antallet af forårsrastende Hjejler har udviklet sig siden slutningen af 1970erne, er der et umiddelbart behov for optællinger om foråret. Valget af "forårsbestanden" som udgangspunkt medfører, at man skal foretage regelmæssige koordinerede optællinger af Hjejler i begge træksæsoner, dels for at overvåge forårsbestanden, dels for at få kendskab til hvilke områder, der regelmæssigt huser internationalt vigtige koncentrationer om efteråret.

Tællingen i internationalt perspektiv

Den nordøsteuropæiske bestand er på 217000-362000 par (Thorup 2006). Hvis dertil lægges de sydlige Hjejler nord og øst for Danmark (i Norge, Sverige, de baltiske lande samt Rusland), som sandsynligvis trækker igennem Danmark, fås en samlet ynglebestand for Nordeuropa (bortset fra De Britiske Øer og Island) og Vestsibirien på 226000-374500 par, svarende til en efterårsbestand på mellem 678500 og 1123500 individer (hvor der er regnet med et gennemsnit på én ungfugl for hvert par; Thorup 2006, O. Thorup pers. medd.). Usikkerheden i vurderingen skyldes især et dårligt kendskab til størrelsen af de norske og sibiriske bestande (Gillings 2005, Thorup l.c.). Disse fugle raster koncentreret omkring Danmark, Østersøen og Vadehavet i oktober, hvor der i alt skønnedes at være ca 912000 Hjejler i 2003 (Tabel

5). Denne vurdering ligger fint inden for usikkerheden ved ynglefugleestimatet og udgør formentlig et væsentligt mere præcist estimat, end der er grundlag for ud fra kendskabet til ynglefuglene.

Med de ca 318000 fugle var Danmark det land, der havde flest Hjejler (se også Fig. 3). I Sverige var 100000 af de optalte Hjejler koncentreret i det sydvestlige Skåne (Green et al. 2004). På baggrund af tidligere ukoordinerede optællinger vurderedes dækningen i Polen ikke at være god, og det reelle tal her kan have været noget højere (Meissner et al. 2006).

Optællingen i oktober 2003 var den første samtidige optælling i de tyske delstater. Betydelige koncentrationer blev registreret i Mecklenburg-Vorpommern (55000) og Vadehavet (90000 i Schleswig-Holstein, 60000 i Niedersachsen) (Hötker 2004). Ved en optælling af Hjejlerne i Vadehavet i 1993 blev der optalt 25000 flere end i 2003, og Krüger (2004) foreslog tørken i 2003 som en mulig årsag til det relativt lave antal. En anden mulig årsag kan iflg. Krüger (l.c.) have været det tidligere tælletidspunkt, der kan have betydet, at Hjejlerne endnu ikke var ankommet fra rasteplasserne omkring Østersøen og i Danmark.

Tallet fra Holland (190000) ligger tæt på en tilsvarende opgørelse fra oktober 1996 (195000) men langt under de over 400000, der blev optalt i 1970erne. I Holland kulminerer efterårstrækket i november (Koffijberg et al. 2003), men på opfølgende hollandske tællinger i november 1996 og 2003 blev der kun registreret hhv. 25000 og 30000 flere Hjejler end i oktober disse år. Hjejlerne, der trækker gennem Holland og Danmark, tilhører samme biogeografiske bestande, så fremgangen i Danmark og tilbagegangen i Holland kunne skyldes en forskydning af rasteforekomsterne mod nord. Iflg. ringmærkningsanalyser af Piersma et al. (2005) steg den årlige overlevelse i bestanden af Hjejle i Nordvesteuropa med 25% mellem

Tabel 5. Resultatet af den koordinerede optælling i oktober 2003 i en række nord-europæiske lande.

Results of Golden Plover censuses in October 2003 in some European countries.

Land Country	Total	Kilde Source
Danmark Denmark	380000	Denne artikel <i>This study</i>
Sverige Sweden	110000	Green et al. 2004
Tyskland Germany	220000	Hötker 2004
Holland The Netherlands	190000	Kleefstra & van Roomen 2005
Polen Poland	22000	Meissner et al. 2006
Total	922000	

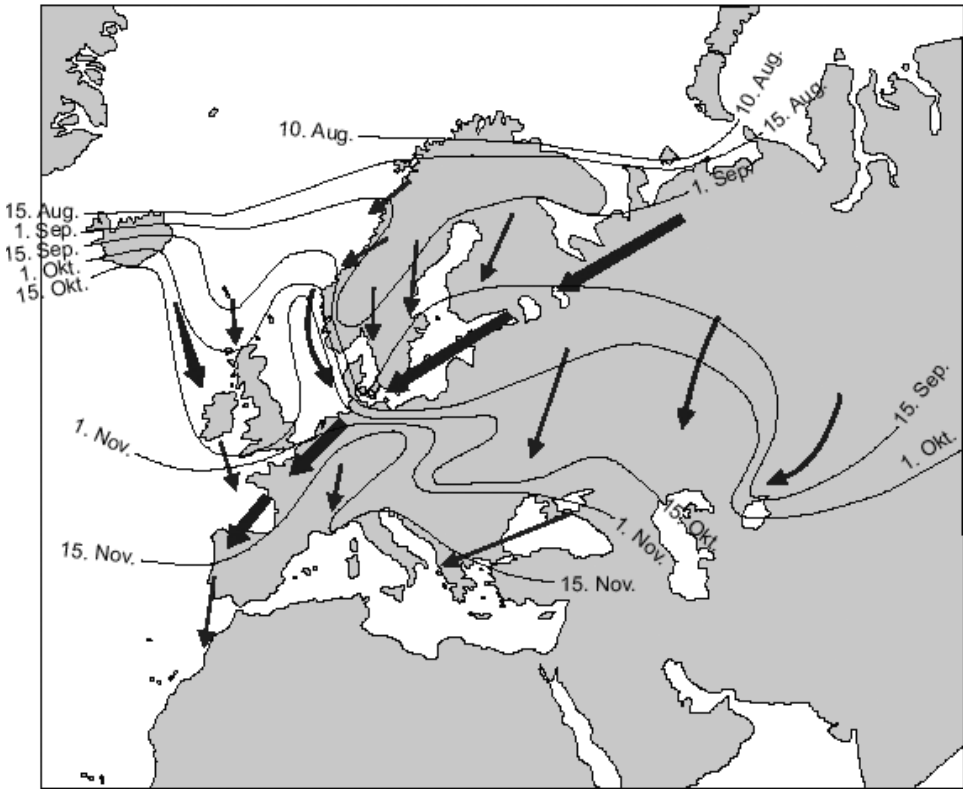

Fig. 3. Skematisk oversigt over forløbet af efterårstrækket af Hjejle gennem Europa. Pilene angiver hovedtrækretningen. Kraftige pile angiver stor trækintensitet. Danmark ligger helt centralt placeret på trækrueten for de fennoskandiske og russiske Hjejler (fra Jukema et al. 2001, efter Byrkjedal & Thompson 1998).

Progression of the migration of Golden Plovers in Europe during autumn. Denmark has a key position for Golden Plovers from Fennoscandia and Russia (from Jukema et al. 2001, after Byrkjedal & Thompson 1998).

perioderne 1949-1962 og 1963-2000, angiveligt pga. et reduceret jagttryk i hele Europa (Jukema et al. 2001). Ophøret af jagt på Hjejle i Danmark fra 1983 havde ifølge Piersma et al. (l.c.) ikke en tilsvarende effekt på dødeligheden, der har holdt sig ret konstant siden 1960'erne. Tilsammen synes dette at understøtte antagelsen om, at faldet i antallet af Hjejler om efteråret i Holland og stigningen i Danmark skyldes, at fuglene har fået fred til at raste og fælde her i landet (Rasmussen 1994, Jukema et al. 2001). Samtidig har der været en faldende andel af adulte fugle i de hollandske genfund, hvorfor de adulte Hjejler ikke blot ser ud til i højere grad at gennemføre efterårsvæjningen i Danmark, men også bagefter at trække hurtigere gennem Holland til overvintringsområderne i Frankrig og på Den Iberiske Halvø.

Piersma et al. (2005) har også beregnet, at de

nordeuropæiske/sibiriske bestande, der trækker gennem Holland, er blevet hen ved 4,5 gange større i perioden 1963 til 2000. Beregningerne giver grundlag for at antage, at der var tale om et bestandsmaksimum ca 30 år efter, at den årlige overlevelse steg. Der er derfor baggrund for at antage, at de stigende efterårstal i Danmark er en effekt både af en forskydning mod nord fra Holland og Niedersachsen og af en faktisk bestandsforøgelse. Det er i så fald sandsynligt, at der også er sket stigninger i antallet af rastende Hjejler i Sverige, Baltikum og Polen, men der er ingen optællinger, der kan belyse dette.

Fredningstider og flere reservater har skabt forudsætningerne for, at Danmarks betydning som et nøgleområde for efterårsrastende og fældende Hjejler har været stærkt stigende gennem de senere årtier.

Med en estimeret total på 380 000 Hjejler i oktober 2003 er antallet af efterårsrastende Hjejler i Danmark mere end fordoblet siden arten blev jagtfredet i 1983. Foto: Carl Erik Mabeck.

Efterskrift

Man må konstatere, at til trods for at Hjejlen er en af de mest talrige forekommende og vidt udbredte europæiske vadefugle, mangler der et detaljeret kendskab til artens trækbevægelser, bestandsudvikling og forekomst på nøglelokaliteter uden for yngleområderne. Som en opfølgning af den koordinerede optælling i 2003 blev der for første gang afholdt en international workshop om Hjejles træk og overvintring ved Wader Study Groups konference i oktober 2005 i Irland (Gillings 2005). Denne workshop konkluderede, at den koordinerede optælling i 2003 havde været en stor succes, og at der er et presserende behov for flere koordinerede optællinger af de bestande af Hjejle, der trækker gennem og overvintrer i Europa. Det blev besluttet at sigte mod en koordineret optælling i oktober 2008 med henblik på optælling af den nordeuropæiske bestand. En optælling på dette tidspunkt har den fordel, at Hjejlerne er meget koncentrerede og forekommer i områder hvor det vil være muligt at optælle dem. Derefter bør koordinerede optællinger ideelt foretages hvert sjette år. Det vil også

være ønskeligt med koordinerede optællinger af den betydelige bestand af Hjejler, der yngler på Island og Færøerne, men senere på efteråret. Workshoppen pegede også på behovet for forskning i en lang række emner inden for artens økologi og udbredelse. I starten af 2007 vil en ny hjemmeside om Hjejler på Wader Study Groups website informere om den kommende koordinerede optælling og om igangværende og kommende studier af Hjejler.

Summary

A countrywide survey of Golden Plovers *Pluvialis apricaria* in Denmark, October 2003

Migrating Golden Plovers from Fennoscandia, and northern Russia are staging in increasing numbers in Denmark. During a coordinated, countrywide survey around 11 October 2003, a total of 346 363 Golden Plovers was counted in the country (Table 1), or 380 000 in total when estimated numbers present at uncovered sites were included. A similar count in October 1993 gave 218 000 Golden Plovers counted and a total of 240 000 estimated. The results thus suggest an increase between 1993 and 2003 of almost 60%; compared with estimates

from the 1970s, the total in 2003 had increased by 117%. The survey in 2003 was timed around full moon and took place 19 days earlier than the full moon count in 1993, but this earlier timing is not believed to have influenced the result to any major extent, so the higher count in 2003 very likely reflects a real increase.

The geographical distribution of the Golden Plovers within the country was similar in 1993 and 2003, but the increase in numbers was strongest in the western part (Jutland), cf. Table 2. East of the Great Belt overall numbers did not increase at all. The international criterion of 8000 birds was met at eight of the 13 SPAs designated in part because of staging Golden Plovers (Table 3), while a further four SPAs designated for other reasons held qualifying numbers (Table 4).

A total ban on hunting of Golden Plovers since the autumn of 1983 is believed to have affected the number of staging birds by reducing the frequency of disturbances.

The Danish counts in 2003 formed part of the international counts of Golden Plovers carried out throughout northern Europe on the same days. A total of 912000 Golden Plovers were counted in Denmark and surrounding countries (Table 5), and the results demonstrate the importance of Denmark for staging Golden Plovers in continental northern Europe in autumn – an importance that has increased substantially during the last decades. Very likely this is an effect both of a changed autumn distribution within northern Europe and of a population increase.

Referencer

- Byrkjedal, I. & D. Thompson 1998: Tundra Plovers: The Eurasian, Pacific and American Golden Plovers and Grey Plover. – Poyser, London.
- Clausen, P., E. Bøgebjerg, J.P. Hounissen, H.E. Jørgensen & I.K. Petersen 2004: Reservatnetværk for trækende vandfugle. En gennemgang af udvalgte arters antal og fordeling i Danmark 1994-2000. – Faglig rapport fra DMU 490.
- Delany, S. & D. Scott 2002: Waterbird population estimates. Third edition. – Wetlands International, Wageningen.
- Gillings, S. 2005: 1. International Workshop on passage and wintering Golden Plovers (Workshop summary). – Wader Study Group Bull. 108: 5-7.
- Green, M., J. Grönroos & Å. Lindström 2004: Fler än 100.000 ljungpipare i Sverige i oktober! – Vår Fågelvärld 63: 24-25.
- Hötker, H. 2004: Goldregenpfeifer *Pluvialis apricaria* in Deutschland im Oktober 2003. – Vogelwelt 125: 83-87.
- Jukema, J., T. Piesma, J.B. Hulscher, E.J. Bunscoeke, A. Koolhaas & A. Veenstra 2001: Goudplevieren en Wilsterflappers: Eeuwenoude fascinatie voor trekvogels. – Fryske Akademy Ljouwert, KNNV, Utrecht.
- Kleefstra, R. & M. van Rooijen 2005: Eurasian Golden Plovers in the Netherlands – trends in numbers and distribution 1975-2003. – Wader Study Group Bull. 108: 8-9.
- Koffijberg, K., J. Blew, K. Günther, B. Koks, K. Laursen, L.M. Rasmussen, P. Potel & P. Südbeck 2003: High tide roosts in the Wadden Sea: A review of bird distribution, protection regimes and potential sources of anthropogenic disturbance. – Wadden Sea Ecosystem No. 16, Common Wadden Sea Secretariat, Trilateral Monitoring and Assessment Group, Wilhelmshafen.
- Krüger, T. 2004: Wegzugbestand des Goldregenpfeifers *Pluvialis apricaria* in Niedersachsen: Ergebnisse einer landesweiten Synchronzählung am 11./12. Oktober 2003. – Staatlichen Vogelschutzwarte im Niedersächsischen Landesamt für Ökologie.
- Madsen, J., E. Bøgebjerg, J.P. Hounissen & H.E. Jørgensen 1995: Rastende bestande af vandfugle i forsøgsreservaterne, 1985,1993. – Faglig rapport fra DMU 132.
- Meissner, W., A. Sikora, J. Antczak & S. Guentzel 2006: Numbers and distribution of Golden Plovers *Pluvialis apricaria* and Lapwings *Vanellus vanellus* in Poland in autumn 2003. – Notatki Ornitologiczne 2006, 47: 11-22. (Polsk, med engelsk resume)
- Meltofte, H. 1981: Danske rasteplasser for Vadefugle. Vadefugletællinger i Danmark 1974-1978. – Miljøministeriet, Fredningsstyrelsen.
- Meltofte, H. 1993: Vadefugletrækket gennem Danmark. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 87: 1-180.
- Piersma, T., K.G. Rogers, H. Boyd, E.J. Bunscoeke & J. Jukema 2005: Demography of Eurasian Golden Plovers *Pluvialis apricaria* staging in the Netherlands, 1949-2000. – Ardea: 93: 49-64.
- Rasmussen, L.M. 1994: Landsdækkende optælling af Hjejler *Pluvialis apricaria* i Danmark, oktober 1993. – Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 88: 162-169.
- Rasmussen, L.M. 1999: Analyse af udvikling for ynglende og rastende fugle 1979-99. Tøndermarsken, Naturovervågning. – Arbejdsrapport fra DMU 113.
- Rasmussen, L.M. 2005: Eurasian Golden Plovers in NW Europe: Results of the coordinated count of October 2003. – Wader Study Group Bull. 108: 9.
- Rasmussen, L. & S. Gillings in prep: Coordinated count of Eurasian Golden Plover *Pluvialis apricaria* in Northwest Europe October 2003. – Wader Study Group Bull.
- Skov- og Naturstyrelsen 2006: <http://www.skovognatur.dk/Emne/Natura2000/Fuglebeskyttelse/Udpegningsgrundlag>
- Søgaard, B., F. Skov, R. Ejrnæs, K.E. Nielsen, S. Pihl, P. Clausen, K. Laursen, T. Bregnballe, J. Madsen, A. Baattrup-Pedersen, M. Søndergaard, T.L. Lauridsen, P.F. Møller, T. Riis-Nielsen, R.M. Buttenschøn, J. Fredshavn, E. Aude & B. Nygaard 2003: Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. 2. udgave. – Faglig rapport fra DMU 457.
- Thorup, O. 2006: Breeding waders in Europe 2000. – International Wader Studies 14.

Antaget 18. januar 2007

Lars Maltha Rasmussen (larsmaltha@mail.dk)
Vester Vedstedvej 123
6760 Ribe